

Zpracování přirozeného jazyka

Aleš Horák

E-mail: hales@fi.muni.cz
<http://nlp.fi.muni.cz/uui/>

Obsah:

- ▶ Komunikace
- ▶ Gramatiky
- ▶ Analýza přirozeného jazyka
- ▶ PA026 – Projekt z umělé inteligence

Přirozený jazyk – prostředek komunikace

komunikace = cílená výměna informace pomocí produkce a vnímání (sdílených) **pokynů**

- zvířata – až stovky pokynů (šimpanz, delfín, ...)
- člověk – potenciálně neomezené množství, díky **přirozenému jazyku**

2 náhledy na **přirozený jazyk**:

- ▶ **klasický (před 1953)** – jazyk se skládá z vět, které jsou buď pravdivé nebo nepravdivé (srovnej s logikou)
- ▶ **moderní (po 1953)** – užití jazyka je jedna z možných **akcí**
Wittgenstein (1953) **Philosophical Investigations**
Searle (1969) **Speech Acts**

Turingův test založen na jazyku \Leftarrow **jazyk** je pevně spojen s **myšlením**
komunikace se tvoří pomocí **řečových aktů** (*speech acts*) jako jeden z typů agentových akcí

cíl komunikace – **změnit** akce ostatních agentů

Řečové akty

KOMUNIKAČNÍ SITUACE

Mluvčí (*speaker*) → Promluva (*utterance*) → Posluchač (*hearer*)

řečové akty směřují k naplnění cílů mluvčího:

- informovat (inform) “Před tebou je jáma.”
- ptát se (query) “Vidíš zlato?”
- přikázat/žádat (command/request) “Zvedni to.”
- slíbit/svěřit se s plánem (promise, commit to plan) “Rozdělím se s tebou o zlato.”
- potvrdit (acknowledge) “OK”

plánování řečových aktů vyžaduje znalosti:

- komunikační situace
- sémantiky a syntaxe (sdílených konvencí)
- informace o Posluchači – cíle, znalosti, rozumnost

Komunikační fáze (při informování)

průběh promluvy je možné rozložit na fáze:

- **záměr** (intention) M chce informovat P_o , že P_r
- **generování** (generation) M vybírá slova W pro vyjádření P_r
- **syntéza** (synthesis) M říká slova W

- **vnímání** (perception) P_o vnímá W'
- **analýza** (analysis) P_o odvozuje možné významy P_{r_1}, \dots, P_{r_n}
- **zjednoznačnění** (disambiguation) P_o vybírá zamýšlený význam P_{r_i}
- **zahrnutí** (incorporation) P_o zahrne P_{r_i} do své báze znalostí

Může přitom vzniknout chyba?

- neupřímnost (P_o nevěří P_r)
- víceznačnost promluvy (P_o zvolí špatné P_{r_i})
- různé pochopení aktuální situace (zamýšlený význam mezi P_{r_i} není)

Komunikační fáze – příklad

záměr

Vědět(P_0 ,
 $\neg Na_živu(Wumpus_1, S_3)$)

generování

“Wumpus je mrtvý.”

syntéza

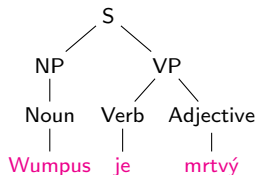
MLUVČÍ

[w u m p u s j e m r t v ý:]

vnímání

“Wumpus
je mrtvý.”

analýza

syntaktická
analýza:

šémantická
interpretace: $\neg Na_živu(Wumpus, Ted')$
 $Unavený(Wumpus, Ted')$

pragmatická
interpretace: $\neg Na_živu(Wumpus_1, S_3)$
 $Unavený(Wumpus_1, S_3)$

zjednodušení POSLUCHAČ

$\neg Na_živu(Wumpus_1, S_3)$

zahrnutí

Tell(KB,
 $\neg Na_živu(Wumpus_1, S_3)$)

Gramatiky

zvířata používají místo vět izolované symboly \Rightarrow omezená sada komunikovatelných situací \rightarrow žádná generativní kapacita

gramatika specifikuje skladební strukturu složených pokynů – definuje **formální jazyk** pokynů

formální jazyk = množina **řetězců** (vět) **terminálních symbolů** (slov)

2 náhledy na vztah věty a gramatiky:

- S je správný řetězec/věta z jazyka $\Leftrightarrow S$ je **analyzovatelný** danou gramatikou
- příslušná gramatika **generuje** S $\Leftrightarrow S$ je správný řetězec/věta z jazyka

gramatika je zadána jako množina **přepisovacích pravidel**

$$S \rightarrow NP \quad VP$$

$$Pronoun \rightarrow \textit{já} \mid \textit{ty} \mid \textit{on} \mid \dots$$

v tomto příkladu: S **větný symbol** – kořenový symbol gramatiky
 NP, VP **neterminály**
 $\textit{já}, \textit{ty}, \dots$ **terminály**

Typy gramatik

- ▶ regulární (regular) **neterminál** → **terminál**[neterminál]

$$S \rightarrow aS$$

$$S \rightarrow b$$

ekvivalentní síle **konečných automatů**, neumí $a^n b^n$

- ▶ bezkontextové (context-free) **neterminál** → **cokoliv**

$$S \rightarrow aSb$$

ekvivalentní síle **zásobníkových automatů**, umí $a^n b^n$, neumí $a^n b^n c^n$

- ▶ kontextové (context-sensitive) – víc termů na levé straně (*kontext* neterminálu)

$$\underline{ASB} \rightarrow \underline{AAaBB}$$

umí $a^n b^n c^n$

- ▶ rekurzivně vyčíslitelné (recursively enumerable) – bez omezení
ekvivalentní síle **Turingova stroje**

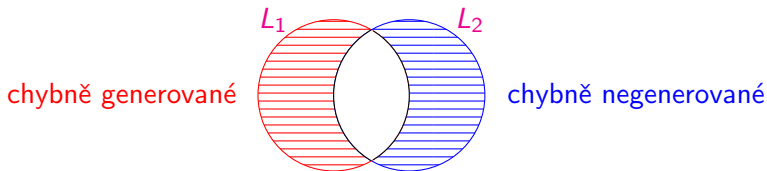
přirozený jazyk byl dlouho pokládán za bezkontextový → nyní prokázáno,

že obsahuje **kontextový jazyk**

Přesnost a pokrytí gramatiky

u složitějších jazyků (např. přirozených)

→ jazyk L_1 (generovaný gramatikou) se liší od zamýšleného jazyka L_2

kvalita gramatiky:

- **pokrytí** – procento vět jazyka L_2 generovatelných gramatikou ($|L_1 \cap L_2|/|L_2|$)
- **přesnost** – procento generovaných vět, které jsou správné věty jazyka L_2 ($|L_1 \cap L_2|/|L_1|$)
- kombinová **F-míra** – harmonický průměr $2 \cdot \frac{\text{přesnost} \cdot \text{pokrytí}}{\text{přesnost} + \text{pokrytí}}$

tvorba gramatiky ... postupný proces zvyšování pokrytí a přesnosti gramatiky přirozených jazyků – velmi rozsáhlé a přesto většinou nepopisují plně ani angličtinu ☹

DC gramatiky – gramatiky uspořádaných klauzulí

Gramatiky uspořádaných klauzulí:

- ▶ *Definite-Clause Grammars*, DCG
- ▶ významná aplikace Prologu – *syntaktická analýza*
- ▶ DCG jsou rozšířením bezkontextových gramatik (CFG)
- ▶ jejich implementace využívá *rozdílových seznamů*

DC gramatika – příklad 1

gramatika vět typu “The young boy sings a song.”

% 1. část -- pravidla

sentence --> noun_phrase, verb_phrase.

noun_phrase --> determiner, noun_phrase2.

noun_phrase --> noun_phrase2.

noun_phrase2 --> adjective, noun_phrase2.

noun_phrase2 --> noun.

verb_phrase --> verb.

verb_phrase --> verb, noun_phrase.

% 2. část -- lexikon

determiner --> [the]. noun --> [boy].

determiner --> [a]. noun --> [song].

verb --> [sings]. adjective --> [young].

Podobnosti mezi DCG a CFG

Formální podobnosti mezi DCG a CFG:

CFG:

- ▶ pravidla tvaru $x \rightarrow y$, kde $x \in N$ je neterminál a $y \in (N \cup T)^*$ je konečná posloupnost terminálů a neterminálů

DCG:

- ▶ pravidla tvaru $\langle \mathbf{hlava} \rangle \dashrightarrow \langle \mathbf{tělo} \rangle$, kde $\langle \mathbf{hlava} \rangle$ je opět neterminál a $\langle \mathbf{tělo} \rangle$ je opět konečná posloupnost terminálů a neterminálů
- ▶ pravidlo $\langle \mathbf{hlava} \rangle \dashrightarrow \langle \mathbf{tělo} \rangle$ znamená, že jedním z možných tvarů $\langle \mathbf{hlavy} \rangle$ je $\mathbf{tělo}$, neboli:
 $\langle \mathbf{hlavu} \rangle$ je možné vyjádřit jako $\langle \mathbf{tělo} \rangle$

Rozdíly a rozšíření DCG oproti CFG

DCG:

1. **Neterminál** může být téměř libovolný term, kromě *seznamu*, *proměnné* a *čísla*.
2. **Terminál** může být libovolný term, s tím, že terminály a posloupnosti terminálů uzavíráme do hranatých závorek – jako **seznamy**.
3. Pravá strana pravidla může obsahovat **dodatečné podmínky** v podobě prologovských podcílů. Tyto podmínky uzavíráme do složených závorek.
4. Levá strana pravidla může dokonce vypadat i tak, že neterminál je následován posloupností terminálů.
5. Tělo pravidla smí obsahovat řez.

Analýza v Prologu pomocí append

- ▶ věta = seznam slov **[the,young,boy,sings,a,song]**
- ▶ **pravidlová část** – neterminál chápeme jako unární predikát, jehož argumentem je ta větná složka, kterou daný neterminál popisuje

```
sentence(S) :- append(NP,VP,S),
                noun_phrase(NP), verb_phrase(VP).
```

...

- ▶ **slovníková část, lexikon** – reprezentujeme pomocí faktů:

```
determiner([the]).          noun([boy]).
determiner([a]).           ...
```

Efektivněji – rozdílové seznamy

přepis gramatiky do Prologu pomocí **rozdílových seznamů**:

```
sentence(S,S0) :- noun_phrase(S,S1), verb_phrase(S1,S0).
```

```
noun_phrase(S,S0) :- determiner(S,S1), noun_phrase2(S1,S0).
```

```
noun_phrase(S,S0) :- noun_phrase2(S,S0).
```

```
noun_phrase2(S,S0) :- adjective(S,S1), noun_phrase2(S1,S0).
```

```
noun_phrase2(S,S0) :- noun(S,S0).
```

```
verb_phrase(S,S0) :- verb(S,S0).
```

```
verb_phrase(S,S0) :- verb(S,S1), noun_phrase(S1,S0).
```

```
determiner([the|S], S).
```

```
noun([boy|S], S).
```

```
determiner([a|S], S).
```

```
noun([song|S], S).
```

```
verb([sings|S], S).
```

```
adjective([young|S], S).
```

```
?- sentence([the, young, boy, sings, a, song], []).
```

Yes

Lexikon pro agenta ve Wumpusově jeskyni

Gramatika přímo na slovech je příliš rozsáhlá. Řešením je rozdělení slov do **kategorií**:

podst. jméno:	<i>Noun</i>	→	zápach vánek třpyt nic wumpuse jáma zlato ...
sloveso:	<i>Verb</i>	→	jsem je vidím cítím působí zapáchá jdu ...
příd. jméno:	<i>Adjective</i>	→	levý pravý východní jižní ...
příslovce:	<i>Adverb</i>	→	tady tam blízko vpředu vpravo vlevo východně jižně vzadu ...
vl. jméno:	<i>Name</i>	→	Petr Honza Brno FI MU ...
zájmeno:	<i>Pronoun</i>	→	já ty mě toho ten ta ...
předložka:	<i>Preposition</i>	→	do v na u ...
spojka:	<i>Conjunction</i>	→	a nebo ale ...
číslice:	<i>Digit</i>	→	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9

kategorie můžeme dělit na **otevřené** (vyvíjející se) a **uzavřené** (stálé)

Morfologická analýza

- ▶ v češtině u lexikonu nestačí prostý výčet tvarů – je nutná **morfologická analýza** (morfologie=tvarosloví)
- ▶ skloňovaná a časovaná slova se rozkládají na **segmenty**

pří-lež-it-ost-n-ými:

pří – prefix; *lež* – kořen; *it, ost, n* – suffixy; *ými* – koncovka

- ▶ **základní tvar** slova (*lemma*), podle koncovky se určují **gramatické kategorie**
% slovník základních gramatických kategorií -- pád, číslo, rod
% adj(+Slovo, +Lemma, +Pád, +Císlo, +Rod)
 adj(chytrý, chytrý, 1, sg, mz). adj(chytrého, chytrý, 2, sg, mz).
 adj(chytří, chytrý, 1, pl, mz).
- ▶ reálná morfologická analýza ČJ – program MAJKA na FI MU
<http://nlp.fi.muni.cz/projekty/wwwajka/>

```
ajka>nejneuvěřitelněji
<s> nej-ne=uvěřiteln==ěji= (1022)
<l>uvěřitelně
<c>k6xMeNd3
```

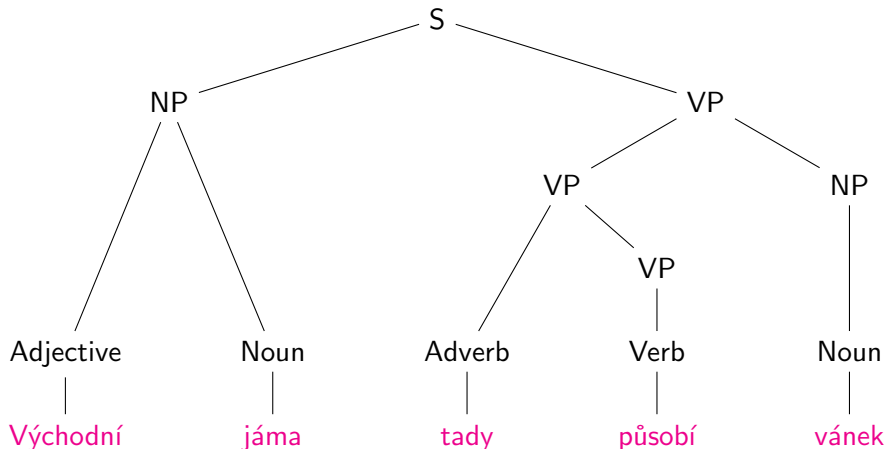
```
ajka>hnát
<s> ==hná=t= (618)
<l>hnát
<c>k5eAmFaI
<s> =hnát=== (1030)
<l>hnát
<c>k1gInSc1,k1gInSc4
```


Gramatická pravidla pro agenta ve Wumpusově jeskyni

<i>S</i>	→	<i>NP VP</i> <i>S Conjunction S</i>	% já + cítím vánek % já cítím vánek + a + já jdu % na východ
<i>NP</i>	→	<i>Pronoun</i> <i>Noun</i> <i>Adjective Noun</i> <i>Pronoun NP</i> <i>Noun Digit ',' Digit</i> <i>NP PP</i> <i>NP RelClause</i>	% já % jáma % levá jáma % toho + wumpuse % pole + 3,4 % jáma + na východě % toho wumpuse + ,který % zapáchá
<i>VP</i>	→	<i>Verb</i> <i>VP NP</i> <i>VP Adjective</i> <i>VP PP</i> <i>VP Adverb Adverb VP</i>	% zapáchá % cítím + vánek % je + třpytivý % jdu + na východ % jdu + dopředu
<i>PP</i>	→	<i>Preposition NP</i>	% na + východ
<i>RelClause</i>	→	<i>',' který' VP</i>	% ,který + zapáchá

Syntaktický strom

syntaktický strom vzniká během **syntaktické analýzy** a dává **záznam** o jejím průběhu:

Konstrukce derivačního stromu

Neterminály opatříme argumentem:

`sentence(sentence(NP,VP)) --> noun_phrase(NP), verb_phrase(VP).`

Převod do podoby klauzulí:

`sentence(sentence(NP,VP),S,S0) :- noun_phrase(NP,S,S1), verb_phrase(VP,S1,S0).`

DC gramatika s konstrukcí stromu analýzy

$\text{sentence}(s(N,V)) \rightarrow \text{noun_phrase}(N), \text{verb_phrase}(V).$
 $\text{noun_phrase}(np(D,N)) \rightarrow \text{determiner}(D), \text{noun_phrase2}(N).$
 $\text{noun_phrase}(np(N)) \rightarrow \text{noun_phrase2}(N).$
 $\text{noun_phrase2}(np2(A,N)) \rightarrow \text{adjective}(A), \text{noun_phrase2}(N).$
 $\text{noun_phrase2}(np2(N)) \rightarrow \text{noun}(N).$
 $\text{verb_phrase}(vp(V)) \rightarrow \text{verb}(V).$
 $\text{verb_phrase}(vp(V,N)) \rightarrow \text{verb}(V), \text{noun_phrase}(N).$

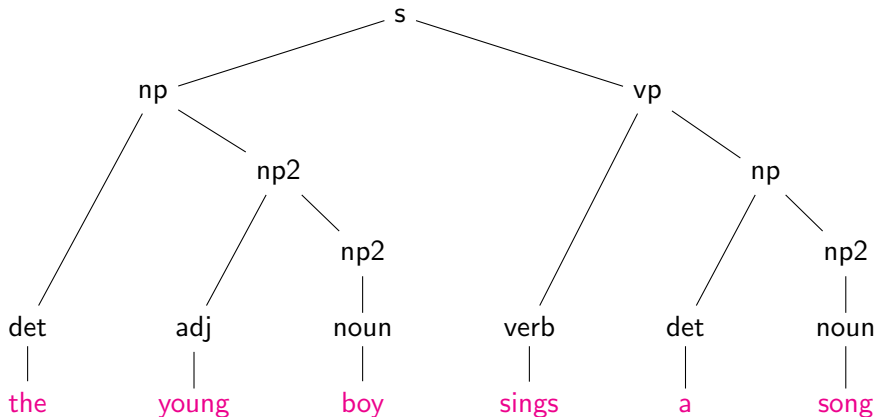
$\text{determiner}(\text{det}(\text{the})) \rightarrow [\text{the}].$
 $\text{determiner}(\text{det}(\text{a})) \rightarrow [\text{a}].$
 $\text{adjective}(\text{adj}(\text{young})) \rightarrow [\text{young}].$
 $\text{noun}(\text{noun}(\text{boy})) \rightarrow [\text{boy}].$
 $\text{noun}(\text{noun}(\text{song})) \rightarrow [\text{song}].$
 $\text{verb}(\text{verb}(\text{sings})) \rightarrow [\text{sings}].$

?– $\text{sentence}(\text{Tree}, [\text{the}, \text{young}, \text{boy}, \text{sings}, \text{a}, \text{song}], [])$.
 $\text{Tree} = s(np(\text{det}(\text{the}), np2(\text{adj}(\text{young}), np2(\text{noun}(\text{boy})))),$
 $\text{vp}(\text{verb}(\text{sings}), np(\text{det}(\text{a}), np2(\text{noun}(\text{song}))))$

Derivační strom analýzy v DC gramatikách

?– sentence(Tree, [the, young, boy, sings, a, song], []).

Tree=s(np(det(the), np2(adj(young), np2(noun(boy)))),
vp(verb(sings), np(det(a), np2(noun(song)))))

Test na shodu

Pokud však rozšíříme slovník:

`noun(noun(boys)) --> [boys].`

`verb(verb(sing)) --> [sing].`

Narazíme na problém se shodou v čísle:

?- `sentence(.,[a, young, boys, sings],[]).`

Yes

?- `sentence(.,[a, boy, sing],[]).`

Yes

Proto rozšíříme neterminály o další argument **Num**, ve kterém můžeme testovat shodu:

`sentence(sentence(NP,VP)) --> noun_phrase(NP,Num), verb_phrase(VP,Num).`

DC gramatika s testy na shodu

`sentence(sentence(N,V)) --> noun_phrase(N,Num), verb_phrase(V,Num).`
`noun_phrase(np(D,N),Num) --> determiner(D,Num), noun_phrase2(N,Num).`
`noun_phrase(np(N),Num) --> noun_phrase2(N,Num).`
`noun_phrase2(np2(A,N),Num) --> adjective(A), noun_phrase2(N,Num).`
`noun_phrase2(np2(N),Num) --> noun(N,Num).`
`verb_phrase(vp(V),Num) --> verb(V,Num).`
`verb_phrase(vp(V,N),Num) --> verb(V,Num), noun_phrase(N,Num1).`

<code>determiner(det(the), _) --> [the].</code>	<code>noun(noun(boy),sg) --> [boy].</code>
<code>determiner(det(a), sg) --> [a].</code>	<code>noun(noun(song),sg) --> [song].</code>
<code>verb(verb(sings), sg) --> [sings].</code>	<code>noun(noun(boys),pl) --> [boys].</code>
<code>verb(verb(sing), pl) --> [sing].</code>	<code>noun(noun(songs),pl) --> [songs].</code>
<code>adjective(adj(young)) --> [young].</code>	

?- `sentence(_, [a, young, boys, sings], []).`

No

?- `sentence(_, [the, boys, sings, a, song], []).`

No

?- `sentence(_, [the, boys, sing, a, song], []).`

Yes

Podmínky v těle pravidel

DC gramatiky mohou mít pomocné **podmínky** v těle pravidel – libovolný

Prologovský kód

CFG pro vyhodnocení aritmetického výrazu:

$$\begin{array}{l}
 E \rightarrow T + E \quad | \quad T - E \quad | \quad T \\
 T \rightarrow F * T \quad | \quad F / T \quad | \quad F \\
 F \rightarrow (E) \quad | \quad f
 \end{array}$$

zapíšeme **včetně výpočtu** hodnoty výrazu:

$\text{expr}(X) \rightarrow \text{term}(Y), [+], \text{expr}(Z), \{X \text{ is } Y+Z\}.$

$\text{expr}(X) \rightarrow \text{term}(Y), [-], \text{expr}(Z), \{X \text{ is } Y-Z\}.$

$\text{expr}(X) \rightarrow \text{term}(X).$

$\text{term}(X) \rightarrow \text{factor}(Y), [*], \text{term}(Z), \{X \text{ is } Y * Z\}.$

$\text{term}(X) \rightarrow \text{factor}(Y), [/], \text{term}(Z), \{X \text{ is } Y / Z\}.$

$\text{term}(X) \rightarrow \text{factor}(X).$

$\text{factor}(X) \rightarrow [' (' , \text{expr}(X), [') '].$

$\text{factor}(X) \rightarrow [X], \{ \text{integer}(X) \}.$

?- $\text{expr}(X, [3, +, 4, /, 2, -, ' (' , 2, *, 6, /, 3, +, 2, ') '], []).$

$X = -1$

% $3 + 4/2 - (2*6/3 + 2) = -1$

Generativní síla DCG

Generativní (rozpoznávací) síla DCG je větší než CFG

např. jazyk $a^n b^n c^n$:

$abc \rightarrow a(N), b(N), c(N)$.

$a(0) \rightarrow []$.

$a(s(N)) \rightarrow [a], a(N)$.

$b(0) \rightarrow []$.

$b(s(N)) \rightarrow [b], b(N)$.

$c(0) \rightarrow []$.

$c(s(N)) \rightarrow [c], c(N)$.

$?- abc(X, []).$

$X = [] ;$

$X = [a, b, c] ;$

$X = [a, a, b, b, c, c] ;$

$X = [a, a, a, b, b, b, c, c, c] ;$

...

Význam syntaktické analýzy

- ▶ analýza **syntaxe** je **nutná** pro analýzu **významu**
- ▶ většina teorií analýzy významu využívá **princip kompozicionality**:

Význam složeného výrazu je funkcí významu jednotlivých podvýrazů

- ▶ proces **sémantické analýzy**:
 - buď vychází z **výsledků** syntaktické analýzy
 - nebo **probíhá současně** se syntaktickou analýzou; pak může zasahovat i do tvorby syntaktického stromu

Problémy při analýze přirozeného jazyka

- ▶ víceznačnost
- ▶ anaforické výrazy
- ▶ indexické výrazy
- ▶ nejasnost
- ▶ nekompozicionalita
- ▶ struktura promluvy
- ▶ metonymie
- ▶ metafory

Víceznačnost

- ▶ *ambiguity*
- ▶ **víceznačnost** může být **lexikální**, **syntaktická**, **sémantická** a **referenční**
- ▶ lexikální – “**stát**,” “**žena**,” “**hnát**”
- ▶ syntaktická – “**Jím špagety s masem.**”
“**Jím špagety se salátem.**”
“**Jím špagety s použitím vidličky.**”
“**Jím špagety se sebezapřením.**”
“**Jím špagety s přítelem.**”
- ▶ **sémantická** – “**Jeřáb** je vysoký.” “Viděli jsme veliké **oko.**”
- ▶ **referenční** – “**Oni** přišli pozdě.” “Můžeš mi půjčit **knihu?**”
“Ředitel vyhodil dělníka, protože (**on**) byl agresivní.”

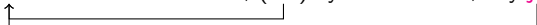
Anaforické a indexické výrazy

anaforické výrazy:

▶ *anaphora*

▶ používají **zájmena** pro odkazování na objekty zmíněné **dříve**

“Poté co se Honza s Marií rozhodli se vzít, (**oni**) vyhledali kněze, aby **je** oddal.”

“Marie uviděla ve výloze prstýnek a požádala Honzu, aby **jí ho** koupil.”

indexické výrazy:

▶ *indexicals*

▶ odkazují se na údaje v **jiných částech** promluvy nebo **mimo** promluvu

“**Já** jsem **tady**.”

“Proč **jsi to** udělal?”

Metafora a metonymie

metafora:

- ▶ *metaphor*
- ▶ použití slov v **přeneseném významu** (na základě podobnosti), často systematicky

“Zkoušel jsem ten proces **zabít**, ale nešlo to.”

“Bouře se **vzteká**.”

metonymie:

- ▶ *metonymy*
- ▶ používání **jména** jedné **věci** pro (často zkrácené) označení **věci jiné**

“Čtu **Shakespeara**.”

“**Chrysler** oznámil rekordní zisk.”

“Ten **pstruh na másle** u stolu 3 chce další pivo.”

Nekompozicionalita

- ▶ *noncompositionality*
- ▶ příklady porušení pravidla kompozicionality u ustálených termínů nebo přednost jiného možného významu při určitých spojeních

“aligátoří boty,” “basketbalové boty,” “dětské boty”

“pata sloupu”

“červená kniha,” “červené pero”

“bílý trpaslík”

“dřevěný pes,” “umělá tráva”

“velká molekula”

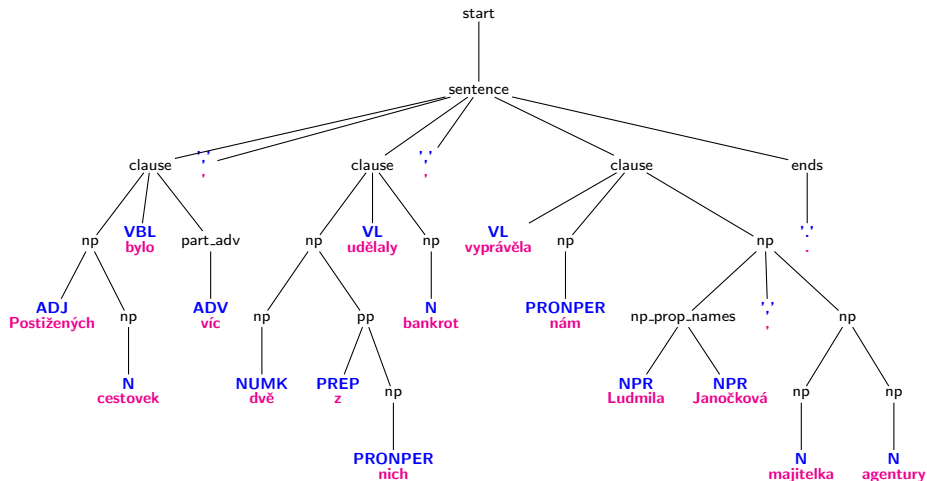
Reálná syntaktická analýza přirozeného jazyka

- ▶ velice **rozsáhlé gramatiky** (desítky až stovky tisíc pravidel)
- ▶ **silná víceznačnost** – někdy až obrovské množství (>milióny) možných syntaktických stromů

Obehnat Šalounův pomník mistra Jana Husa na pražském Staroměstském náměstí živým plotem z hustých keřů s trny navrhuje občanské sdružení Společnost Jana Jesenia.

- ▶ existují efektivní algoritmy pro takové gramatiky
např. **tabulkový analyzátor** (*chart parser*), běží v $O(n^3)$, tisíce slov/sekundu

Příklad stromu analýzy v systému synt

<http://nlp.fi.muni.cz/projekty/wwsynt/>

Příklad logické analýzy v systému synt

Když je pořádná zima s množstvím sněhu, ani velký nával návštěvníků přírodě příliš nevadí.

$$\begin{aligned}
 & \lambda w_1 \lambda t_2 \left[\text{kdýž_ani}_{w_1 t_2}, \right. \\
 & \quad \lambda w_3 \lambda t_4 (\exists i_5) \left(\left[\text{pořádný}_{w_3 t_4}, i_5 \right] \wedge \left[\text{zima}_{w_3 t_4}, i_5 \right] \wedge \right. \\
 & \quad \left. \left[\left[\text{s}_{w_3 t_4}, \left[\text{Of, množství, sních} \right]_{w_3 t_4}, i_5 \right] \right) \right), \\
 & \quad \lambda w_6 \lambda t_7 \left[\text{Not}, \left[\text{True}_{w_6 t_7}, \lambda w_8 \lambda t_9 (\exists x_{10}) (\exists i_{11}) (\exists i_{12}) \left(\right. \right. \right. \\
 & \quad \left. \left[\text{Does}_{w_8 t_9}, i_{12}, \left[\text{Imp}_{w_8}, x_{10} \right] \right] \wedge \left[\text{příroda}_{w_8 t_9}, i_{11} \right] \wedge \right. \\
 & \quad \left. x_{10} \subset \left[\text{vadit}, i_{11} \right]_{w_8} \wedge \left[\text{příliš}, x_{10} \right] \wedge \right. \\
 & \quad \left. \left. \left. \left[\left[\text{velký}, \left[\text{Of, nával, návštěvník} \right]_{w_8 t_9}, i_{12} \right] \right] \right] \right] \right] \dots \mathcal{O}_{T\omega}
 \end{aligned}$$

NLP – Natural Language Processing

část **umělé inteligence** zaměřená na **zpracování textu a řeči**

Významné úkoly v NLP (předměty **IB030** a **IA161**)

- ▶ **analýza** textu v přirozeném jazyce – morfologická, syntaktická, sémantická
- ▶ **generování** textu v přirozeném jazyce
- ▶ syntéza a rozpoznávání **řeči**
- ▶ strojový překlad (**Machine translation**)
- ▶ odpovídání na otázky (**Question answering**)
- ▶ komunikace člověk-stroj (**Man-machine communication**, **Chatbots**)
- ▶ získávání informací (**Information retrieval**)
- ▶ korektura textu (**Spell-checking**, **Grammar checking**)
- ▶ extrakce informací (**Information extraction**, **Text mining**)
- ▶ výtah z textu (**Text summarization**)
- ▶ určení typu dokumentu (**Text classification/clustering**)
- ▶ určení stylu dokumentu/autora (**Stylometry**, **Authorship attribution**)

PA026 – Projekt z umělé inteligence

- ▶ navazuje na předmět *PB016 Úvod do umělé inteligence*
- ▶ volba programovacího jazyka ovšem není nijak omezena
- ▶ samostatná volba tématu v rozsahu ≥ 1 semestru
- ▶ předmět probíhá jako konzultace
- ▶ zajímavé výsledky (<http://nlp.fi.muni.cz/uiprojekt/>)
 - projekt [elnet](#) – > 5 let spolupráce na grantových projektech simulace elektrorozvodných sítí
 - projekt [plagiaty_z_webu](#) – reálné a funkční vyhledávání shod s dokumenty na celém webu
 - projekt [robot_johnny_5](#) – sestavení a “oživení” robota – mobilního počítače

